

Position Paper

Opmerkingen van de VNG op de Begroting van het Ministerie van Economische zaken en klimaat

U behandelt in de week van 2 november de begroting van het Ministerie van Economische zaken en klimaat. De VNG vraagt uw aandacht voor vijf gemeentelijke aandachtspunten.

1. Zorg voor voldoende draagvlak voor de energietransitie bij inwoners, en voldoende middelen voor gemeenten

Als het rijk geen steun uitspreekt en onvoldoende middelen ter beschikking stelt, kunnen gemeenten niet beginnen en komen de klimaatdoelen in gevaar.

2. Geef gemeenten en provincies regie over verandering in de energie-infrastructuur

Om overbelasting van het net te voorkomen

moeten decentrale overheden mogelijkheden hebben om te sturen.

3. Investeer met het Groeifonds in de (regionale) economie van de toekomst

Laat geen geld en groei liggen, versterk het verdienvermogen in de regio.

4. Vergoed extra lasten door wijziging van de Wet markt en overheid

De wetswijziging is gebaseerd op aannames over besparing en leidt tot extra lasten bij gemeenten.

5. Ondersteun bij de implementatie van digitale connectiviteit en 5G

De VNG roept het rijk op de werkzaamheden die gemeenten moeten uitvoeren voor de uitrol van digitale infrastructuren, te ondersteunen.

Inleiding

Er komen veel uitdagingen op gemeenten af terwijl er al voor miljarden euro's aan achterstallig onderhoud is in het fysieke domein, in mensen en middelen. Er zijn gemeenten die niet meer in staat zijn hun wettelijke taken uit te voeren. Om iets op de agenda van een gemeente te krijgen, wordt te vaak gedacht aan aanvullende normering en regelgeving. Maar ook als iets een wettelijke taak wordt, zal er zonder middelen geen uitvoering aan kunnen worden gegeven.

Beleid en uitvoering zijn onderdeel van dezelfde medaille. Voor een betere uitvoeringspraktijk zetten gemeenten het volgende centraal: doorlopend toetsen van nieuwe wet- en regelgeving op maatschappelijke impact, uitvoerbaarheid, financiële en andere randvoorwaarden; versnelling van de digitale agenda en minder gedetailleerde regelgeving. Tot slot moet de menselijke maat een leidend principe zijn. Dit vraagt van uw Kamer ook een andere kijk op de uitvoering.

1 Zorg voor voldoende draagvlak voor de energietransitie bij inwoners, en voldoende middelen voor gemeenten

We moeten het willen

De transitie heeft een enorme impact op inwoners. Of het nu gaat om windmolens in het zicht of het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving. In de huidige samenleving vraagt dat om het zorgvuldig doorlopen van processen en een nog zorgvuldigere uitvoering van het afgesproken beleid. Dat gaat bijvoorbeeld om de locatie van windmolens en zonnevelden, het faciliteren van laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen en het verduurzamen van wijken. Deze processen kunnen gemeenten alleen goed doorlopen als er landelijke steun wordt uitgesproken over de doelen en het tijdpad. Deze steun ontbreekt te vaak waardoor wethouders in gesprek met hun inwoners alleen komen te staan.

We moeten het kunnen.

Het voorbereiden en uitvoeren van het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving en het opzetten van een (nieuw) duurzaam netwerk aan warmteopwek vraagt veel (nieuwe) expertise en inzet van personeel. Ook bij gemeenten. Gemeenten zijn naast regisseur ook het aanspreekpunt en de gesprekspartner voor inwoners en andere partijen zoals warmtebedrijven, netbeheerders en energiecorporaties.

De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) heeft in een advies aangegeven dat de uitvoeringslasten voor gemeenten in 2022 circa € 450 miljoen bedragen. Afgesproken in het Klimaatakkoord is dat het rijk deze vergoeding op zich neemt. Gemeenten kunnen dat niet zelf ophoesten. Een besluit over de vergoeding van die kosten wordt telkens uitgesteld. In de huidige begroting reserveert het kabinet € 50 miljoen voor de uitvoering (+ € 20 miljoen voor het Nationaal Programma RES). Dat is 10% van wat ROB raamt dat er nodig is. Met dit bedrag wordt hooguit voorkomen dat gemeenten een stap terug doen in hun inzet door hun klimaatexperts niet te hoeven ontslaan.

De onduidelijkheid leidt tot vertraging bij de uitvoering van het Klimaatakkoord en een verminderd draagvlak bij onze inwoners. Dat kan dus betekenen dat we het uiteindelijk wel kunnen, maar dat de samenleving het niet meer wil. En we hebben nog maar weinig tijd tot 2030. Nu al zien we dat gemeenten terughoudend worden in beleidsvorming (laat staan de uitvoering) na de jaarwisseling, omdat ze niet weten of er voldoende middelen beschikbaar komen voor de uitvoering die structurele middelen vereist. Wij roepen uw Kamer op om gemeenten in staat te stellen de afspraken uit het Klimaatakkoord uit te

voeren conform de afspraken uit het Klimaatakkoord, en de minister(s) te manen de middelen ter beschikking te stellen aan de gemeenten. Alleen zo kan ook in 2022 het Klimaatakkoord uitgevoerd worden.

2 Geef gemeenten en provincies regie over verandering in de energie-infrastructuur

De verduurzaming van de energievoorziening en de veranderende vraag naar én aanbod van elektriciteit, warmte en duurzame gassen (groen gas en waterstof) vragen om bijbehorende aanpassingen van de energie-infrastructuur. De verduurzaming, met een afnemende rol voor aardgas, heeft als gevolg een toenemende elektriciteitsvraag en toenemend decentraal elektriciteitsaanbod. Hierdoor dreigt het elektriciteitsnet in meer regio's overbelast te worden.

Aanpassingen aan het net kosten veel tijd en een complicerende factor is het gebrek aan technici. De beschikbaarheid van netcapaciteit kan een sta-in-de-weg vormen voor economische ontwikkelingen, het oplossen van de woningbouwopgave en de verduurzaming van de samenleving. Goede afstemming van vraag en aanbod voorkomt dat (nieuwe) bedrijven en nieuwe wind- of zonneparken te lang moeten wachten op een aansluiting. Dit vraagt om samenhangende keuzes, tussen bijvoorbeeld duurzame mobiliteit, verduurzaming van de gebouwde omgeving, nieuwbouw en elektriciteitsopwekking (ook voor industrie). Over welke energie-infrastructuur wanneer en waar komt. Dat stopt niet bij de gemeente- of provinciegrenzen en vraagt om een stevige publieke coördinatie.

Het ministerie van EZK zou de decentrale overheden de mogelijkheid moeten geven de programmering van de uitbreiding van infrastructuur goed op te pakken. Dat betekent dat het 'wie het eerste komt, wie het eerste maalt' van de netbeheerders mogelijk aangepast moet worden. Daarop volgt dat het regievraagstuk en de rol van decentrale overheden in de Energiewet daarvoor onderzocht moeten worden. Verder zou het rijk ook ondersteuning moeten bieden om invulling te geven aan de regionale programmeringsopgave en kijken of door beleidsmatige keuzes de netuitbreidingen kunnen worden beperkt. Het voorstel is bijvoorbeeld om met financiële prikkels de overcapaciteit die door bedrijven wordt gevraagd, te drukken waardoor er meer ruimte op het net ontstaat. Ook kan het rijk flexibele opslag in het elektriciteitsnet meer stimuleren waardoor netcapaciteit vrijkomt.

3 Investeer met het Groeifonds in de (regionale) economie van de toekomst

Regionale economieën zijn de beste bouwstenen zijn voor een nationale groeistrategie. In het rapport

“Maak verschil” van de Studiegroep Openbaar Bestuur is geconstateerd dat Nederland “geld en groei laat liggen” door onvoldoende rekening te houden met de regionale context van economische ontwikkelingen. We kunnen het verdienvermogen versterken door regionale economische ecosystemen te onderscheiden en te laten excelleren. Het gaat hierbij niet alleen om het bevorderen van regionale ‘clusters’ van bedrijvigheid, kennis en innovatie, maar ook om fysieke en digitale bereikbaarheid, menselijk kapitaal en een goed woon- en leefklimaat.

Gemeenten en provincies werken met bedrijfsleven en maatschappelijke partijen samen in de regio aan sterke economische ecosystemen waar transities en opgaven samenkomen. Dat vraagt om een integrale beleidsaanpak en financieringssysteem in regionale partnerschappen waarbij de landelijke overheid aansluit met een rijksgecoördineerde aanpak. Geen departementale benadering waarbij ieder ministerie zijn eigen aanpak en regime ontwikkelt zoals we nu vaak zien.

Rijk als partner van de regio

De VNG roept het rijk op om aan te sluiten als partner en slimme verbindingen te leggen tussen nationale en Europese geldstromen voor investeringen in maatschappelijke uitdagingen/transities (energietransitie, wonen (incl. renoveren), digitalisering, arbeidsmarkt). Maak werk met werk zodat een meer integrale aanpak ontstaat die aansluit bij wat nodig is voor het realiseren van veerkrachtige en wendbare economische regio's die gericht zijn op brede welvaart en een duurzame toekomst.

Gemeenten zien kansen om de economie zowel te herstellen als te transformeren naar een meer duurzame en toekomstbestendige economie.

- Maak Nederland met het Nationaal Groeifonds (NGF) economisch wendbaar en veerkrachtiger voor de ‘economie van de toekomst’ en brede welvaart, niet alleen het realiseren van economische groei.
- Focus op de transities (groen, digitaal), zodat de Nederlandse economie robuust en toekomstgericht is.
- Sluit aan op de beleidskaders voor het Europees Herstelfonds *Recovery & Resilience Facility (RRF)* dat via investeringen in de transities de EU sterker uit de crisis wil laten komen.
- Wacht niet langer met een aanvraag voor het RRF en dien snel een plan in.

Impuls Groeifonds aan alle regio's

Het Groeifonds en het RRF moeten de hele maatschappij en het hele land ten goede komen. Om

grote regionale ongelijkheid te voorkomen moet het Groeifonds een impuls geven aan de transities en economische verduurzaming van alle regio's in Nederland – niet alleen de koplopers. Alle gemeenten, ook zij die geen kort lijntje naar ‘Den Haag’ hebben, willen de kans krijgen om vanuit hun regionaal economisch systeem een aanvraag in te dienen. Er moet een projectorganisatie worden opgericht om hen daarin te ondersteunen. De komende Instellingswet NGF moet daar in de derde tranche ruimte voor gaan bieden.

4 Vergoed extra lasten door wijziging van de Wet markt en overheid

Het ministerie heeft een wetsvoorstel tot wijziging van de wet markt en overheid naar de Raad van State gestuurd. Kern van de wijziging is strengere regels voor toepassing van de uitzondering voor activiteiten in het algemeen belang.

Invoering van dit wetsvoorstel leidt naar onze mening tot overbodige extra taken en dus hogere uitvoeringslasten voor overheden, in het bijzonder gemeenten, omdat gemeenten het meest gebruikmaken van deze uitzondering.

De VNG vindt dat het rijk deze extra lasten moet vergoeden, conform art. 2 Financiële-verhoudingswet, ongeacht de hoogte van het bedrag. EZK vindt de extra lasten te gering om te vergoeden; het ministerie schat de jaarlijkse kosten voor alle bestuursorganen op € 2 miljoen, waarvan 1,3 miljoen voor gemeenten. De VNG heeft signalen van gemeenten dat deze schatting te laag is.

Daarnaast stelt het departement dat de wetswijziging enkel leidt tot een betere uitvoering van de wet, en geen extra taken oplegt. Dit klopt niet; het wetsvoorstel dwingt overheden vijfjaarlijks alle ‘algemeen belang besluiten’ te evalueren, een consultatie te houden onder ondernemers en een nieuw besluit te nemen, waarvoor extra motiveringseisen gelden en waartegen bezwaar en beroep openstaat. Dat zijn onmiskenbaar extra taken.

Tot slot stelt het ministerie dat de wetswijziging mogelijk zorgt voor kostenbesparingen, waartegen de lasten kunnen worden weggestreept. Deze stelling berust enkel op aannames en is niet onderbouwd met objectieve gegevens. Met een aanpak zoals deze hebben gemeenten al eerder slechte ervaringen gehad.

Wij vragen uw Kamer bij de behandeling van dit wetsvoorstel oog te hebben voor de onderbouwing van de aannames, de extra lasten die de wetswijziging met zich meebrengt voor gemeenten in het bijzonder en voor de compensatie van deze lasten, zoals wettelijk is geregeld.

5 Ondersteun bij de implementatie van digitale connectiviteit en 5G

De VNG roept het rijk op om meer aandacht te geven aan de werkzaamheden die gemeenten moeten uitvoeren voor de uitrol van digitale infrastructuren. Er moeten 5 miljoen glasvezelaansluitingen gerealiseerd worden, een paar honderd extra antenneopstelpunten en de nieuwe Telecomwet eist dat iedere gemeente een antennebeleid heeft. Het rijk wil ook graag dat de processen en regels rond graafbeleid en antennebeleid worden geharmoniseerd. Gemeenten worden ondertussen geconfronteerd met telecomaanbieders die elkaar de glasvezelgeul uitvechten in gebieden die financieel lonen. Aanbieders zijn soms kieskeurig en willen geen glasvezel aanleggen in onrendabele wijken, stadscentra of buiten de bebouwde kom. Inwoners in die gebieden leggen hun

onbegrip, dat zij geen snel internet hebben en krijgen, bij de gemeente neer. Ook de plaatsing van zendmasten leidt tot veel debat en hoge kosten door beroepsprocedures.

De VNG en gemeenten werken graag mee aan betere infrastructuur. We vragen wel meer geld en aandacht voor ondersteuning van gemeenten bij implementatie van regelgeving en aanleg van infrastructuur. Gemeenten moeten de regie kunnen blijven voeren over de graafwerkzaamheden en plaatsing van antennes zoals onze inwoners van ons verwachten. Dit in samenspraak met alle partijen en met aandacht voor de energietransitie en klimaatadaptatie, om een digitale tweedeling en verrommeling van de bodem en de openbare ruimte te voorkomen.